

niul judiciar (vizită la Departamentul medico-legal al Universității medicale Semmelweis și Institutul medico-legal din Budapesta), *Modele de mediere și compensare a victimelor* (vizită de lucru la Serviciul de asistență a victimelor „Fehérgyürü, din Budapesta).

Dr. Sorin M. Rădulescu

Învățămîntul sociologic în susținerea proceselor de tranziție. Întîlnire internațională privind învățămîntul sociologic, Cluj, aprilie 1992

Atît Occidentul, cît și țările din Europa de est trec prin procese de tranziție specifice dar cu unele elemente comune. Tranziția occidentală se referă la un tip nou de modernizare ce va purta țările din această zonă a lumii spre societăți de tip postindustrial („postmoderne”) în țările din Europa de est, tranziția are un alt conținut dat de cerința trecerii de la vechea societate socialistă spre o societate democrată, modernă, cu o economie de piață de tip capitalist. În ambele cazuri, însă, problematica socioumană conturează aspectele esențiale ale transformărilor, iar pregătirea specialiștilor capabili a descifra și rezolva multiplele întrebări generate de această problematică devine un obiectiv major al strategiilor naționale de dezvoltare. Iată de ce, întîlnirea organizată la Cluj de Asociația Internațională a Sociologilor de Limbă Franceză, Asociația Sociologilor din România (la care Filiala din Transilvania și-a adus o contribuție specială) și Universitatea „Babeș—Bolyai” pe tema învățămîntului sociologic ni se pare de deosebită importanță teoretică și practică.

Așa cum a arătat în comunicarea sa R. Sainsaulianu, istoria modernă a cunoscut o succesiune de procese de tranziție: trecerea spre mașinismul industrial, formarea unei societăți guvernate de imperativele raționalității industriale (Taylor, Ford, Fayol), iar actualmente se pune problema creării unor noi moduri de viață bazate pe gestiunea resurselor umane și a unei piețe post-moderne implicind o restructurare tehnologică și socială.

Tranziția contemporană a Occidentului schimbă radical contextele sociale de dezvoltare și practicare a sociologiei, putîndu-se vorbi de o „ruptură” (E.A. Tiryakian) multidimensională pe plan teoretic, metodologic și epistemologic. Așa cum a arătat și Marcel Bolle de Bal (de la Universitatea Liberă din Bruxelles) se poate vorbi, pe drept cuvînt, de o „criză a sociologiei clasice” și conturarea unor noi direcții de construcție a științei sociologiei vizînd o intervenție activă în societate.

Pe de altă parte, Țările Europei de est trec și ele printr-un alt tip de tranziție ce creează un cîmp social propriu perioadei „post-revoluționare”. În comunicarea sa, Cătălin Zamfir analizează modul în care acest nou cîmp social generează cerința unei prezențe active a sociologiei în promovarea proceselor de schimbare și măsuri în care această cerință devine (sau nu) o caracteristică efectivă a mecanismelor propriu-zise ale schimbării. Analiza îl conduce pe profesor Cătălin Zamfir spre concluzia că, deși problematica socioumană a tranziției în România ar trebui să ocupe locul central în problemele și acțiunile practice modul în care au fost concepute și orientate schimbările „n-a fost social ci politic și economic și, în special și în primul rînd, juridic” (p. 24). Și în Ungaria, sociologia întîmpină numeroase dificultăți de afirmare, în anii '90 ea fiind „o știință devenită compromisă într-o nouă criză de legitimitate” (Gabrielle Kiss Delmine, p. 29).

Cerința de a asigura sociologiei un rol activ direct și important (pe măsura gravității problemelor socioumane generate de procesele de tranziție, atît cele din Occident, cît și din Europa de Sud-Est) impune o rediscuțare a modului în care sociologia, ca știință și sociologul, ca profesie, pot și trebuie să se implice în susținerea schimbărilor lumii contemporane. În comunicarea sa, Ioan Drăgan pune în discuție diversele modele culturale de concepere a funcției sociale a sociologiei și a paradigmelor sale acționale. Prezentînd și valorificînd și tradițiile sociologiei românești (ce a statuat, prin D. Gusti, legătura dintre cunoaștere și acțiune, concepînd sociologia ca o știință militanță, iar acțiunea socială ca o acțiune socioculturală care reprezenta tentativa de a ameliora condițiile de producție și de viață a comunităților umane), I. Drăgan conchide că „nu trebuie să depunem zel spre a exclude contribuția directă a sociologului la activitățile sociale, căci el poate valoriza dimensiunea umană a activităților și, de asemenea, să nu judecăm sociologii angajați în activitățile administrative, guvernamentale sau nengovernamentale ca oameni care ar putea deveni „servitori fără condiții a pragmatismului politic” (p. 130).

Dacă această teză a implicării directe a sociologiei și sociologilor în activitatea socială practică a fost o concluzie de bază a discuțiilor, atunci, evident, problema ce urma a se dezbate se referea la modul în care trebuie pregătiți sociologii prin diferitele forme de învățămînt.

Pentru România, învățămîntul sociologic modern presupune o activitate „capabilă a produce specialiști care să se poată adapta unei societăți democratice, avînd o economie de piață, a răspunde, deci, anumitor solicitări și a îndeplini funcții cu totul deosebite celor cu care ne obișnuise vechiul regim (I. Aluș, T. Rotariu, p. 68). Aceasta presupune a asigura absolvenților o asemenea formare profesională care să le ofere șanse cit mai mari în obținerea unor locuri de muncă ce vor fi specifice noilor structuri socioeconomice ale țării, dar și capacitatea învățămîntului — ca instituție socială — de a deveni factor activ în direcționarea și stimularea schimbărilor specifice tranziției spre producerea acelor structuri dezirabile care să ne conducă spre obiectivele dorite.

A da sociologiei noi finalități sociale presupune, în primul rînd, a o construi pe noi principii teoretico-metodologice. Arătînd că „sociologia bulgară se află într-un vid teoretic, Paradigma marxistă este trecută, cu rușine, sub lăcere, sau pur și simplu uitată, iar toate celelalte sisteme sociologice se aplică într-un mod eclectic sau arbitrar la studiul procesului social sau la alte probleme fără ca sociologii să explice motivele alegerii lor” (p. 85), Svetla Koleva pune în discuție o temă de o deosebită actualitate pentru sociologii țărilor din Sud-Estul Europei.

Atragerea studenților de la sociologie la activități de cercetare, orientarea învățămîntului spre satisfacerea paradigmei acțiune-cercetare devine nu numai o soluție posibilă, dar și absolut necesară (I. Drăgan).

Confruntarea experienței acumulate în învățămîntul sociologic din unele țări occidentale a adus dezbaterei prilejul relevării unor teze de certă valoare metodologică și practică. Formarea studenților pentru și prin cercetare în universitățile franceze oferă un caz ilustrativ (Gabriel Gosselin). În învățămîntul francez se practică o varietate de forme de cercetare capabile a răspunde unor condiții foarte diversificate și unor scopuri multiple: cercetări realizate de un singur specialist, contracte susținute de echipe restrinse de cercetători, atragerea unor colaboratori debutanți la echipe formate din specialiști de renume, studii purtate în cooperare cu instituții de cercetare și învățămînt, teme ale unor laboratoare din întreprinderi, activități în echipe pluridisciplinare etc. Ceea ce caracterizează, printre altele, aceste genuri de cercetare se referă la „diversitatea metodelor și a abordărilor. Apare deci, de dorit, că organizarea cercetării nu conduce la privilegierea exclusivă a uneia dintre aceste forme, ci lasă un loc fiecăreia dintre ele și spații disponibile în care pot să se dezvolte acțiuni originale prin care, adesea, se introduc inovații importante” (G. Gosselin, p. 58).

În ceea ce privește fundamentul teoretico-epistemologic al cercetărilor, al sociologiei în genere, numeroși participanți la discuții (A. Tiryakian, D. Martin, Marcel Bolle de Bal, I. Drăgan etc) au susținut teza pluralismului teoretic în sensul căutării unui model explicativ adecvat contextului social studiat, fără a se mai urmări o explicație unică și o singură teorie valabilă. Problema esențială constă în a realiza un studiu deosebit de complex care să permită alegerea aceluși „candidat teoretic” care se potrivește cel mai bine realității de explicat. Sociologul devine „un experimentator” (R. Sainsaulieu, p. 119) nu numai pe tărîm practic, ci și teoretic, ceea ce impune un tip adecvat, modern de formare prin sistemul învățămîntului. Aceleași exigențe se pun și în fața celor ce predau sociologia la nespecialiști. O serie de comunicări (Claude Beauchamp, Ion I. Ionescu și Dumitru Stan, Gheorghe Cordoș) pun în discuție experiența și noile probleme generate de predarea sociologiei în contextul exigențelor contemporane formării specialiștilor în genere.

Unei perioade de tranziție, adică „a unor treceri dificile de la un stadiu a unor instituții cunoscute și legitime spre o altă formă instituțională încă în stadiul autoîntentării, chiar dacă aceasta se poate baza pe modele exterioare” (R. Sainsaulieu, p. 116), trebuie să-i corespundă — pe planul învățămîntului — „o sociologie de tranziție” (R. Sainsaulieu).

Concluziile rezultate din dezbaterile de la Cluj (intervențiile susținute apărînd într-un volum ce a stat la baza recenziei de față) au contribuit, în mare măsură, la conturarea problematicei acestei tranziții și a unor soluții posibile de luat în considerație.

O. Hoffman

Realizări actuale în sociologia mediului, simpozion, Wondschoten— Olanda, 17—20 iunie 1992

În perioada 17-20 iunie 1992 a avut loc la Wondschoten-Olanda simpozionul cu tema: „Realizări actuale în sociologia mediului”, organizat de Comitetul de Cercetare nr. 24 (Ecologie socială) al Asociației Internaționale de Sociologie. La lucrările simpozionului au participat 70 de specialiști din diferite domenii (sociologie, politologie, medicină, științele naturii, inginerii